

Fülöp Zsigmond: Az eugenetika követe- lései és korunk társadalmi viszonyai*

I.

Előadásom szempontjából az eugenetika mibenlétét talán úgy határozhatnám meg legcélszerűbben, hogy az eugenetika olyan népesedési politika, amely nem csupán mennyiségi (quantitativ), hanem elsősorban minőségi (qualitativ) szempontokra van tekintettel. Az egyes államok népességének száma (kevés kivétellel) folytonos emelkedést mutat. A mennyiségi szaporodás tehát kielégítő és látszólag független az egyes országok kulturális viszonyaitól. Nem úgy a népesség minősége.** Ez — a mennyiségi szaporodástól függetlenül — annál inkább romlik, minél magasabbrendű valahol a kultúra. Aminek természetes oka, hogy a kultúra épen azon természeti erőnek a kiküszöbölésére igyekszik, mely az egyes embert és a társadalmat a testi és szellemi képességek mai nivójáig kifejlesztette; ez az erő: a természetes kiválasztás. Azonfelül a kultúra — noha könnyítéseket is hoz — nagyobb mértékben veszi igénybe a szervezetet, fokozottabb munkateljesítést kíván tőle, aminek a szervezet nem tud megfelelni, mert nem tud a kultúra haladásával lépést tartani, nem tud elég gyorsan alkalmazkodni.

Mіндеzen okok a faj romlását, testi és szellemi degenerálódását idézik elő, amely folyamat — sajnos — mindig gyorsabb, mint a aladás. Mégsem vagyok barátja annak, hogy e degenerálódást túlságosan élénk színekkel kifestve tárjuk fel a nagyközönség előtt, mertközelfekvő a veszély, hogy ezzel társadalmi hipochondriát idézünk elő, ami ép oly káros a társadalomra, mint az egyénre, mert a

* Előadta szerző a *Társadalomtudományi Társaságnak* f. évi február hó 14-iki ülésén.

** Lásd ennek bővebb kifejtését Madzsar: *Fajromlás és fajnemesítés* c. előadásában e folyóirat febr. számában, továbbá az én cikkemben a *H. Sz.* 1910. szept. számában. Általában sok olyan dolgot elhagytam most az előadásom írásba foglalásánál, melyeket az említett két cikk már tárgyalt.

kollektív energia-kifejtésekre való képességet és akaratot csökkenti. De mivel a rohamos degenerálódás mégis kétségtelen tény,* ez megadja a feleletet arra a kérdésre, hogy van-e szükség egy eugenetikus szociálpolitika megindítására, vagy más szóval: van-e szükség arra, hogy egy a mainál testileg erősebb, szellemileg értékesebb emberanyagot igyekezzünk létrehozni? A felelet nyilvánvalólag csak igenlő lehet.

És most tulajdonképeni tárgyunkra térve, három irányban kell vizsgálnunk: 1. az eddigi eugenetikai kutatások hoztak-e már olyan és annyi pozitív eredményt, hogy ezek alapján hozzáfoghatunk az eugenetika céljainak megvalósításához; 2. melyek a megvalósítás legalkalmasabb eszközei és módjai; 3. megvalósíthatók-e a jelzett célok a mai társadalmi rend keretén belül, vagy pedig előbb e társadalmi rendet kell megváltoztatni?

II.

A szorosabb értelemben vett eugenetikai kutatások eddig nagyon kevés igazán hasznavehető, gyakorlati szempontból értékes eredménnyel jártak, talán nem is a leghelyesebb irányban indultak meg. Mindössze egy-két — egymástól független, nem is nagyon fontos — testi és szellemi tulajdonság átöröklésének módját és mértékét mutatták ki. Nekünk pedig nem erre van szükségünk, mint az állattenyésztőnek, aki csak egy vagy két hasznos tulajdonságra van tekintettel az állatainál; mi — ha emberről van szó — egy végtelenül sok és végtelenül bonyolult testi és szellemi tulajdonságokból álló harmonikus egészet akarunk kitenyészteni. E szempontból nem sokat érnek a Galton iskolájának családfa-kutatásai se, mert csak azt mutatják, hogy bizonyos számú tulajdonságok (a testmagasság, a hajzat és szem színe stb.) ennyi meg annyi nemzedéken át öröklődtek. De nem adnak felvilágosítást arról, hogy bármely tulajdonság öröklésénél vagy az öröklés elmaradásánál milyen mellékkörülmények játszottak közre. Ezt a legtökéletesebb statisztikai kutatások se deríthetik ki, t. i. a változékonyság és átöröklés okait. Ez az általános biológia feladata s ennek a területén és módszereivel, a könnyen és pontosan ellenőrizhető növény- és állatkísérletekkel hamarabb is juthatunk célhoz, gyakorlatilag értékesebb eredményekhez. Így pl. eugenetikai szempontokból ama statisztikai kutatásoknál sokkal fontosabbnak tartom annak eldöntését, hogy a szerzett tulajdonságok átöröklhetők-e, mert az egész eugenetikai szociálpolitikának más irányt kell adnunk, ha az ilyen szerzett sajátságokkal, a környezet hatásaival nem kell törődnünk, hanem csak az öröklékeny tulajdonságokkal.

* Közvetlenül az előadásom befejezése után a budapesti egyetem orvosi fakultásának egyik jeles tanára, azóta pedig magánbeszélgetésben e folyóirat szerkesztője is abbéli kétségüknek adtak előttem kifejezést, hogy tényleg van-e degenerálódás. Talán lesz alkalmam a vita folyamán, esetleg külön e folyóirat hasábjain adatszerű bizonyítékokkal szolgálni e kérdésre vonatkozólag; elég legyen most csak annyit megemlítenem, hogy a legtöbb és legtekintélyesebb szociálbiológus e kérdésben igenlő álláspontot foglal el.

Ez utóbbi álláspontot igen sok eugenetikus osztja. Ezekről azt kérdezem, hogyha a környezet hatásai figyelmen kívül hagyhatók, miként magyarázzák meg a magyarországi zsidók antropológiai rasszbélyegeinek oly gyorsan — 3-4 nemzedéken át — bekövetkezett elvesztését, azoknál t. i. akik annyi idő óta felhagytak ősi, a fajt jellemző életmódjukkal s ebben teljesen környezetüket követték, noha máskülönben tovább is beltenyészet útján (zsidó zsidóval) szaporodtak s így a csíraplazma kereszteződés által meg nem változhatott?

A szűkebb — biológiai értelemben vett — eugenetikai tudomány még kezdetleges, embrionális állapotban van s egyelőre nem várható gyors fejlődés. Ugyanilyen állapotban van a sokkal Régibb meteorológia s ez is mily lassan halad, bár sokkal kevesebb és sokkal egyszerűbb tényezővel van dolga (a levegő vegyi és fizikai összetétele, nedvesség, hőmérséklet, nyomás, elektromosság stb.), mégis mily nehezen boldogul abban, hogy az időjárásnak e tényezői között okozati összefüggéseket állapítson meg. Mennyivel nagyobb nehézségeket kell akkor legyőznie az eugenetikának, melynek vizsgálati körébe jóval nehezebb, több s jórészt még ismeretlen tényező tartozik. Ma még mindkettő tényeket gyűjtő analitikus (induktív) tudomány — kezdetben nem is lehet más — mi pedig csak akkor vehetjük majd hasznukat, ha szintetikus (deduktív) tudományokká lesznek, mikor már jóslásokat, esetleg a körükbe tartozó jelenségek mesterséges befolyásolását engedik meg. S ha egyszer eljutunk oda, hogy pl. az öröklékenységet mesterségesen befolyásolhatjuk, akkor az eugenetikai problémák egész komplexuma egyszerre megoldható lesz.

Ez egyszersmind válasz Galtonnak azon felfogására, hogy az eugenetika céljainak elérésére legfőbb eszköz a társadalmi agitáció, az átöröklési törvényeknek minél szélesebb körökben való ismertetése. Az ilyen agitációnak nem lenne pozitív alapja, mert nem agitálhatunk sikeresen azzal, ami csak megtörténhetik, de nem történik meg okvetlenül. Hogy csak egy példát említsek, régen átment a köztudatba, hogy közeli rokonok egymásközi házassága (endogámia) káros hatású lehet az utódokra. Mégis történnek ilyen házasságok és a belőlük származó gyermekek igen sok esetben kifogástalan minőségűek. Az ilyen irányú agitációnak tehát csak akkor lesz majd pozitív természet-tudományi alapja és így sikere is, ha az átöröklési törvényeket egész pontosan fogjuk ismerni.

Viszont ha azt kérdezzük, hogy egy eugenetikai szociálpolitika megindításához szükséges-e az átöröklés és változékonyság törvényeinek olyan részletes ismerete, bátran nemmel felelhetünk. Ehhez kezdetnek elegendő az általános biológia azon legfőbb törvényeinek ismerete, melyek a fajok fejlődésénél szerepelnek s amelyeket évezredek óta alkalmaznak az állat- és növénytenyésztésnél. Mert addig, míg az eugenetikai kutatások az analízisnél tartanak, úgyis alig gondolhatunk új, a mainál tökéletesebb emberanyag kitenyésztésére. Addig nagyon elegendőnek látszik, ha eme törvények ismerete alapján, mesterséges negatív kiválasztás alkalmazásával egyelőre a további degenerálódást igyekszünk megakadályozni. Mint mondtuk, az eddigi társadalmi fejlődésnek is a kiválasztás volt a főtényezője s magára hagyva kétség

telenül tovább is működnek és most nem lenne szükség eugenetikára, ha a kultúra jelzett hatása közbe nem lépett volna. Ismét működésbe kell tehát hoznunk a kiválasztást, bár más irányban.

III.

A második és harmadik kérdést együttesen vizsgálván, legcél-szerűbb lesz a jelenlegi társadalmi rendből kiindulnunk. Mert az angol eugenetikások is mindig azon hallgatag, de benső meggyőződésüket képező premisszából indulnak ki, hogy a jelenlegi — általuk jónak tartott — társadalmi rend örökké megmarad s az eugenetika eszközeit és módszereit is ehhez alkalmazzák. Pedig nyilvánvaló, hogy egy változott társadalmi rend nemcsak más eszközöket tesz lehetségessé, hanem más eszközöket is követel meg.

Egy másik igen lényeges hibájuk az angol eugenetikásoknak, hogy az embernemesítés problémájának csak a biológiai oldalát látják, a gazdasági tényezőkről alig vesznek tudomást, pedig ezek legalább is akkora súllyal esnek a latba, ha ugyan a kétféle tényezőt egyáltalán el lehet választani egymástól. Ez a szemrehányás egyébként inkább csak a Galton iskoláját érheti, akik egyoldalúlag csak biológusok.

Mindazáltal vannak az angol szociálbiológusok között is, akik átlátják a kérdés gazdasági részének fontosságát. Az angol kormány 1903-ban bizottságot küldött ki annak megvizsgálására, hogy az angol népen tényleg észlelhető-e fizikai és szellemi degenerálódás s ha igen, mik ennek az okai? A bizottság válaszából bennünket most csak az érdekel, hogy: a degenerálódás kérdése voltaképpen azonos a lakás és élelmezés problémájával.* E felfogásban, mely az organikus tényezőket teljesen figyelmen kívül hagyja, legalább is annyi a túlzás, mint a Galtoné egyoldalú biológizálásában. A helyes középutat inkább a németek találták el. Különben Hutchison a Galton egyik előadását követő vita folyamán már 1904-ben figyelmeztette az angol eugenetikákat, hogy ne tévedjenek el az átöröklésnek és a szaporodási kiválasztásnak egyoldalú és kevés gyakorlati értékkel bíró problémáiba, hanem koncentrálják figyelmüket a milió-javításra. E figyelmeztetését avval a szintén nem minden túlzásból ment kijelentéssel toldotta meg, hogy ha neki szabad kezet adnának az összes angol gyermekek táplálásában azoknak 18 éves koráig, ő garantálná, hogy egy teljesen kielégítő fajt hozna létre.**

Amennyiben most az embertenyésztés tulajdonképeni gyakorlati megvalósításának mikéntjével foglalkozó javaslatokra térünk át, bizonyára mellőzhetjük az olyan fantasztikus terveket, mint azé a franciáé volt, aki valóságos nagyszabású embertenyésztő intézetek felállítását javasolta; vagy a Rulison-ét (a buffaloi orvosi akadémia tagja), aki a fajnemesítés kérdését úgy gondolta megoldhatónak, hogy az összes 12—15 éves fiúkat és leányokat egy orvosi bizottság vizsgálatának kell alávetni s ennek alapján azokat három csoportba osztani; az első és második csoportba jönnének azok, akik teljesen egészségesek

* Herkner: *Die Entartungsfrage in England. Die Umschau*, 1907.

** *Sociological Papers*. 1905.

s akiknek a családjában három illetve két nemzedék óta nem fordult elő beteges terheltség, a harmadik csoportba az összes többiek s most Rulison szerint e csoportba tartozóknak csak egymás közt szabadna házasodniok. Ugyancsak a fantazmagóriák közé kell soroznunk azt a tervet is, hogy a fajnemesítést a társadalom gazdasági és biológiai munkamegosztása alapján vigyük keresztül, azaz pl. csak bizonyos fajtájú szellemi vagy csak bizonyos fajtájú testi munkára alkalmas egyéneket tenyészünk. Ebből egy olyan biológiai kasztrendszer alakulna ki, melyben minden munkát egy-egy külön fajta végezze. A probléma különben kezdi foglalkoztatni a szépirodalmat is (Gerhardt Hauptmann: *Vor Sonnenaufgang*, Wedekind: *Hidallah* stb.), de ezekkel, mint a belletrisztika termékeivel szintén nem foglalkozunk.*

IV.

Mint már előbb említettük, az élő szervezetek fejlődésének alapja a kiválasztás. Ennek helyes felismerésével az összes eddigi számbavehető eugenetikai javaslatok is ezt veszik alapul; de a kiválasztás módját illetőleg két csoportra oszthatók, aszerint, amint a pozitív vagy a negatív kiválasztást akarják alkalmazni. Az előbbinek módszere az átlagon felüli, tehát a kívánatos egyének szaporodásának előmozdítása, az utóbbié az átlagon aluliak szaporodásának korlátozása, sőt megakadályozása. A pozitív kiválasztást — mely mindenestre a szűkebbkörű — a Galton iskola propagálja, a negatív kiválasztás mellett Wallace kardoskodik. Wallace szerint ugyanis nem lehet az a cél, hogy a társadalom egy kisebb rétegénél magasabb nívót érjünk el, a fajnemesítés fogalma inkább azt jelenti, hogy az átlagos nívót emeljük, ennek pedig tágabbkörű és gyorsabban célhoz vezető módszere a negatív kiválasztás. Első pillanatra szembetűnik az is, hogy a Wallace felfogása sokkal demokratikusabb, mert az egész fajt akarja javítani, míg Galtoné inkább egy biológiai arisztokrácia, egy magasabb nivójú kisebbség kitenyésztésére törekednek.

Mindkét módszerben közös, hogy nem életkiválasztást akarnak alkalmazni, mely ellen a mai humánus morál tiltakoznék, vagyis nem akarják az alkalmatlan és nem kívánatos elemeket kiírtani, életüktől megfosztani, mint azt a darwini természetes kiválasztás teszi; megelégszenek azzal, hogy az egyének szaporodását — pozitív vagy negatív irányban — befolyásolják. Ez az, amit termékenységű vagy szaporodási kiválasztásnak neveznek. A negatív módszer alkalmazása mellett megmaradhatnak a nem kívánatos elemek is, csak gondolkodni kell arról, hogy ne szaporodjanak.

De kik legyenek azok a kívánatos elemek? Honnan vegyük az átlagon felül állókat? Az angol eugenetikusok kétségbeesve konstatálják, hogy noha a legalsóbb és minőségileg legfogyatékosabb néposztályok Anglia lakosságának csak 25%-át teszik, mégis az újszülöttek 50%-át ők szolgáltatják, míg a lakosság értékesebbik 75%-a ugyanannyival járul az új nemzedék létrehozásához. Az alsóbb osztályok tehát négyszerte szaporóbbak. Arról megfeledeznek Galtonék

* Lásd Schallmayer: *Vererbung und Auslese*, stb. 385—86. p.

— s ez a csodálatos rövidlátás sokszor kimutatható náluk — hogy az alsóbb osztályokban a gyermekhalandóság sokkal nagyobb, ami a végső eredményt a következő nemzedék összetételében jelentékenyen korigálja.

Mindazonáltal a dolgoknak ez a beállítása indította Galtont és iskoláját arra a felfogásra, hogy az értékesebb néposztályok, sőt bármely osztálybeli értékesebb egyének szaporodását kell minden lehető módon előmozdítani s hogy ez fontosabb, mint az átlagon aluliai vagy teljesen degeneráltak szaporodásának megakadályozása. Galton tehát a legjobb egyéneket akarja tenyészteni, pedig mint már kifejtettük, ez az egyén-tenyésztés, negatív kiválasztás nélkül, végtelenül lassú, ha ugyan egyáltalán célravezető folyamat.

Ez egyéntenyésztés célja érdekében javasolja Galton, hogy az alkalmas egyéneknek megfelelő állami vagy városi bizottságok eugenetikai bizonyítványokat adjanak ki,* a társadalom pedig a közvélemény erejével szorítsa ezeket az egymásközi házasodásra s anyagi szempontokból tegye minél könnyebbé a megélhetésüket stb. Talán alig kell megjegyeznünk, hogy az eféle intézkedéseknek csak a szenteltvízzel egyenlő értékük van. A testileg és szellemileg jobb egyének kapcsolódásának propagálása felesleges, mert azokban úgysis megvan az egymás iránti természetes vonzalom, épúgy mint az ellenkező tulajdonságokkal bírók iránti természetes ellenszenv. Csak a gazdasági viszonyokat kell megváltoztatni, melyek nem engedik meg ama természetes ösztönök érvényesülését. Épígy hiába valók a hozományvadászás elleni erkölcsprédikációk; tessék ennek a gazdasági okait megszüntetni, az okozat rögtön el fog maradni.

Mások általában az értelmiségi osztályok szaporodását igyekeznek propagálni. És itt gyakran találkozunk avval a panaszszerű megállapítással, hogy az értelmiségi osztályok terméketlenek. E megállapítás biológiai szempontból helytelen, mert abból, hogy a statisztika az értelmiségi osztályoknál kevesebb gyermeket mutat ki, semmiképpen sem következtethetünk a biológiai terméketlenségre. E jelenség kétségkívül a gyermekek számának mesterséges korlátozására vezetendő vissza, aminek okát megint az osztályok gazdasági viszonyaiban kell keresnünk. Ezt nem úgy értjük, mintha egy-egy értelmiségi osztálybeli család jövedelme nem volna elég több gyermek felnevelésére is, hanem tekintetbe kell venni e családok fokozottabb kultúr-igényeit, életmódjuk magasabb standardját, melyről több gyermek felnevelése esetén le kellene mondaniok. Hogy ezen a körülményen mikép lehetne segíteni az eugenetika céljainak megfelelőleg, azzal később foglalkozunk. Itt még csak azt említjük meg, hogy e jelenség — ugyanazon okokból — kezd átterjedni az alsóbb néposztályokra is. Lásd az egyke-rendszer a dunántúli parasztságnál. S mi sem bizonyítja jobban a gyermekszám korlátozásának gazdasági okait, mint az a német statisztika, amely kimutatja, hogy Németországban a jobbmódú (protestáns) lelkészcsaládoknál — akiket kétségtelenül az értelmiséghez kell számítanunk a termékenység jóval fölülmúlja az országos átlagot.

* Lásd *Eugenika* c. cikkemet a *H. Sz.* 1910 szept. számában, ahol e dolgokat részletesebben ismertettem.

Javasolták már azt is, hogy az eugenetikus kiválasztást csupán egy tulajdonságra vagy a tulajdonságoknak csak egy csoportjára való tekintettel végezzük, pl. csak a szellemi képességek vagy csak a testi épség szempontjából. Hogy ez mit eredményezne, arra elég annyit felhoznunk, hogy akkor egy Renant ki kellene zárunk a szaporodásból, csak azért, mert nagyon csúnya volt, de előnyben kellene részesítenünk egy atlétát, ha még oly ostoba is. Ez nyilvánvalólag lehetetlen. Faji szempontból csak előnyös lehet, ha a használható tulajdonságok minél tökéletesebben keverednek egymással; akkor majd összetalálkozik a Renan zsenije az atléta fizikumával.

Az egyoldalú rassz-rajongók is beleszóltak már az eugenetikai vitába. Mindegyik úgy véli a kérdést megoldhatónak, ha az általa csodált (germán, szláv stb.) rassz-t tenyésztjük a többiek rovására. Találóaan jegyzi meg erre Max Nordau:* Minthogy az összes európai népek keverék-rasszok s mindegyikben — az egyénekben — van valami, sőt több kedvező tulajdonság lappangó állapotban, csak arra kell törekednünk, hogy megteremtsük a lehetőséget e kedvező tulajdonságok kifejlődésére. Ha összeházasítjuk Herkulest Junóval, Apollót Vénusszal, de bűzös, piszkos sikátor-lakásba helyezzük őket: maguk is, utódaik is bizonyára kevéssé lesznek hasznára a fajnak. Viszont helyezzük a sikátor-lakókat kedvező gazdasági és biológiai viszonyok közé, bizonyos, hogy az ő kedvező latens tulajdonságaik érvényesülni fognak már két-három nemzedék múlva.

A gazdasági tényezők s főleg a jövedelemeloszlás eugenetikai fontosságának felismerését találjuk — bár kissé szűk látókörrel — a Galton iskolájához tartozó Mc. Dougall-nél,** aki szerint a közhitvatalnokok fizetését a gyermekek száma után kellene meghatározni*** s ugyanúgy eljárni az egyetemi tanárokkal, akik a legmagasabb szellemi nívót képviselik. Ő is mindenképen az értelmiségi osztályokat akarja szaporítani a többiek rovására, mint Galtonék s nem veszi észre, hogy ezzel a mai társadalmi rend csődjét készítik elő, mert így erősen megnövekedvén a magasabb kultúrigényekkel bírók száma, ezek gazdasági igényeit a kapitalisztikus rend nem lesz képes kielégíteni. Különben a társadalmi fejlődés — legalább előttem úgy látszik — úgylis ebben az irányban halad s Galtonék csak akaratlanul gyorsítanak ezt a folyamatot.

Schallmayer† mint mindenben, úgy a jövedelemeloszlás kérdésében is tisztábban és okosabban lát, mint az angolok. Ő is azt mondja, hogy az eugenetika céljainak megvalósítása érdekében a mai jövedelemeloszlási viszonyoknak gyökerestül meg kell változniok. Eugenetikus szempontokból az volna az ideális jövedelemeloszlás, amely mindenkit a legértékesebb szociális munka végzésére leginkább sarkalna, és amely más részről a faji szempontokból legkiválóbbakat leginkább ösztönözné a

* *Sociological Papers*. 1905. 32. p.

** *Sociological Papers*. 1906.

*** E felfogást osztja Gurlitt is.

† Id. m. 416 l.

szaporodásra és ezeknek tenné lehetővé minél több gyermek felnevelését. Ehhez az első követelmény volna a létért való küzdelem versenyfeltételeit egyenlősíteni. Ezzel lehetne azt a fordított arányt helyrehozni, amely ma észlelhető a szaporodás mértéke és a szociális teljesítőképesség között, ami úgy értendő, hogy ma azok szaporodnak legjobban, akik faji minőség és szociális teljesítőképesség tekintetében az átlagon alul vannak. Itt viszont Schallmayer nem látja annak a végtelen nehézségét, hogy miképpen ítéljük meg a szociális teljesítőképességet. A mai viszonyok között rendszeresen csak akkor tudjuk valakiről — a gazdasági, szellemi vagy egyéb sikerei alapján — végérvényesen megállapítani, hogy megüti a szociális teljesítőképesség katona-mértékét, mikor már túl van azon a koron, amely alkalmas a nagyobbszámú és egészséges utódok létrehozására. A szocializmus ideálja, a kollektívizmus is csak akkor lesz kedvező a faj-nemesítés szempontjából, ha helyes jövedelemeloszlással lehetővé teszi, hogy a nagyobb szociális teljesítőképességgel bíró egyének nagyobbszámú utódokat nevelhessenek fel. Végeredményül azt mondhatjuk: Kívánatos, hogy a jövedelem nagysága a faji értéktől és a termékenységétől függjön.

Érdekes, hogy a különböző eugenetikai irányoknak csaknem valamennyi képviselője hallgatólag elfogadja a népesség szaporodás alapjául ennek mai törvényes társadalmi formáját: az egynejű házasságot (monogámia). E kérdést mindenki érintetlenül hagyta, pedig bizonyára a legfontosabbak közül való, amelyeket az eugenetikus mozgalom felszínre vethet. Mintha nem látták volna a házasság fontosságát az eugenetika szempontjából vagy nem mertek e kényes kérdéshez nyúlni. Teljesen egyedül áll e tekintetben Ehrenfels,* aki az egynejű házasság ellen törvén lánzsát, ezzel egy egészen új reformgondolatot vitt bele az eugenetikai mozgalmakba, mely a házasság mai formájának megváltoztatását célozza és pedig a többnejűség javára. Gondolatmenete a következő:

A legtöbb magasabbrendű állatfajnál azt találjuk, hogy egyetlen hím elegendő több, sőt sok nősténynek a megtermékenyítésére is. Hogy mindezen fajoknál — a nem monogámoknál is — mégis ugyanannyi hím születik, mint nőstény, annak Ehrenfels szerint nem lenne semmi értelme, ha nem arra való volna, hogy a hímek között annál szigorúbb kiválasztás menjen végbe, vagyis hogy csak a legkiválóbbak jussanak a megtermékenyítés gyakorlásához. Hiszen a mesterséges állattenyésztés óriási eredményeit is főleg annak tulajdoníthatjuk, hogy a tenyésztő csak a legkiválóbb hímeket engedi szaporítani, a többieket vagy fel se neveli vagy legalább a szaporodásból kizárja. A természetnek és a mesterséges tenyésztésnek ezt a módszerét kell alkalmazni Ehrenfels szerint az emberi társadalomra is a monogám-házasság megszüntetésével. A többnejűséggel azt érնénk el, hogy az átlag érteken felüli, sőt kiváló férfiaknak megfelelően nagyobb rész jutna a népesség szaporításában. Hogy a többieket hogy zárjuk ki a sza-

* Ehrenfels: *Die konstitutive Verderblichkeit der Monogamie* etc. Archiv f. Rassen- u. Gesellschaftsbiologie. 1907.

porodásból, arról nem nyilatkozik, bár a kiirtásukra bizonyára nem gondol.

Helyesen jegyzi meg Schallmayer az Ehrenfels elméletére, hogy a gondolkodása abban jár hibás úton, hogy egy berendezés lehetőségéből annak szükségszerűségére következtet. Bár viszont igaza van abban, hogy a házasság, illetve a szaporodás monogam formája nincs szükségképpen adva az embernek valamilyen biológiai sajátossága által. Valószínű, hogy az egynejség a kultúra terméke; valami olyan közvetett kiválasztás által jöhetett létre, hogy a nemzetközi versenyben azok a népek maradtak győztesek, melyeknél már előbb — gazdasági vagy biológiai okok miatt — az egynejség be volt vezetve. Továbbá, amint ugyancsak Schallmayer hozzáteszi, az egynejú házasság kétségtelenül demokratikusabb, mint a többnejú s nem lehetetlen, hogy az egynejú népek jelentékeny politikai és gazdasági sikereiket éppen az ebben adott demokratikusabb berendezkedésnek köszönhetik. A biológia szempontjából úgy látszik, hogy az egynejség mennyiségi (nagyobb számú utódok lehetősége), a többnejség pedig minőségi tekintetben kedvezőbb a fajra. A demokrácia szempontja azonban nyilvánvalólag oly fontos a népek életében, gazdasági versenyében, hogy még ha az Ehrenfels javasolta többnejség biológiai haszna kétségtelenül bizonyos és az általa gondoltnál is nagyobb mértékű lenne, akkor is alig hihető, hogy ez képviselné a nagyobb súlyt a mérlegelésnél.

Egy másik alig tárgyalt kérdés: a társadalmi osztálytagozódás biológiai hatásai. Pedig ez talán még a házasság formájánál is fontosabb. Hogy az angol eugenetikusok nem foglalkoztak ezzel, az természetes; ők nem nézik ennyire mélyen a dolgokat. A német szociálbiológusok közül is igen kevesen tárgyalták e pontot. Közülök Ammon,* a német katonaoorvos elfogult és egyoldalú szemüvegén át nézi a társadalmat. Nem is sejtve, hogy a mai osztálytagozódás kizárólag gazdasági okokra vezethető vissza, a sorozásoknál gyűjtött nagyszámú és máskülönböző értékes adataiból arra következtet, hogy a mai osztálytagozódás tisztán a természetes kiválasztás következménye. Szerinte ugyanis a városok lakóinál, főleg a vagyonosabb és műveltebb osztályokhoz tartozóknál, néhány olyan jól megkülönböztethető és magasabb intelligenciára mutató bonctani jellemvonás található fel, melyek csak az évszázadok folyamán tartó természetes kiválasztás által keletkezettek. Az e tulajdonságokkal bírók azután mindig magasabb társadalmi osztályokba különültek el.

Az osztálytagozódásnak biológiai szempontból nyilvánvalólag sok káros hatása van, bár most csak futólag mutathatunk rá a legfontosabb jelenségekre. Így pl. semmi esetre sincs előnyére a fajnak, hogy rendszeren csak az ugyanazon osztályhoz tartozók házasodnak össze, ami az egyéni tulajdonságoknak minél nagyobb mértékben kívánatos keveredését akadályozza. E rendszer mellett nem keveredhetnek a vidéki paraszt egészséges fizikuma a városi polgár magasabb intelligenciájával. Az osztálytagozódás ellene dolgozik a természetes

* Otto Ammon: *Die natürliche Auslese beim Menschen*, Jena, 1893

kiválasztásnak három irányban is: 1. az alsóbb osztályokban akut és könnyű megbetegedések, vagy egészségtelen környezet, vagy táplálék hiány miatt akadálytalanul pusztul el a testileg és szellemileg jobb minőségű csecsemő, míg a magasabb osztályokban erőszakkal tartják életben a nyilván degenerált gyermekeket is; 2. a faj érdekei ellen való, hogy a felsőbb osztályok szülői szinte minden küzdelem nélkül érnek el magasabb társadalmi állásokat; 3. a vagyontalan osztályok gyermekei meg se szerezhetik azokat a szellemi, tudásbeli fegyvereket, melyekkel a létért való küzdelemben győzhetnének.*

Ha nem is olyan mértékben, mint az osztálytagozódás, de kétségtelenül fajrontó hatású a felekezeti tagozódás is. Gondoljunk csak arra, hogy egy néhány száz főnyi lakosságú falu kénytelen századokon keresztül egymás között házasodni, mert a szomszéd falvak lakói más vallást követnek. Már pedig a több nemzedéken át tartó endogamia okvetlenül érezteti a hatását.

V.

Feltéve, hogy már közelednénk az eugenetikai mozgalom céljainak megvalósításához, még azt a lényeges kérdést kellene eldöntenünk, hogy tisztán a társadalmi agitáció útján igyekezzünk-e a cél felé közeledni, vagy pedig segítségül vegyük a mindenesetre nagy mértékben gyorsító hatású állami beavatkozást?

Sokan tiltakoznak az utóbbi ellen. Így Driesmanns,** aki azért fél az állami beavatkozástól, mert akkor egy nagy fogház lesz az állam, mely zsarnoki módon beleavatkozik az egyének legbelsőbb magánügyeibe is. Szerinte csak a felvilágosítás és nevelés által lehet valamit elérni. Ezt vallja a Galton-iskola is, sőt Galton egy eugenetikai vallást akar teremteni, melyről azt hiszi, hogy époly erővel szolgálhatná a faji érdekeket, mint amilyen erővel a felekezeti különbség évszázadokon át elválasztotta egymástól a párokat.

Pearson sem tartja szerencsésnek az állami beavatkozást s e véleményét a következő tapasztalatból vezeti le. Az új angol gyári törvény, mely szerint gyermekek tizenkét éves korukig gyári munkára nem alkalmazhatók, Bredford-ban azt idézte elő, hogy a munkásosztályban az egyes családok gyermekeinek átlagos száma hétről háromra csökkent. Azelőtt ugyanis — mikor a gyermekmunka meg volt engedve — a gyermek jelentékeny gazdasági érték volt: a többgyermekes munkáscsalád — a több kereső révén — előnyben volt a gyermektelennel szemben; ma hátrányban van, mert a gyermek tizenhárom éves koráig csak pénzbe kerül. S mivel így Pearson szerint a gyermek megszűnt gazdasági érték lenni, a termelése is csökkent, mert minden gazdasági érték termelése a kereslet és kínálat törvényei szerint alakul. Pearson*** ezt azért tartja olyan rettenetes dolognak, mert így a kiválasztás nem

* Az előadásban e helyen megemlítettem a mai társadalmi rend ú. n. antiszelektorikus (kiválasztás-ellenes) egyéb intézményeit is. Lásd erre vonatk. a *H. Sz.* 1910 szept. számában közölt dolgozatomat. (171. p.)

** Driesmanns: *Menschenreform und Bodenreform.* 12 p.

*** Pearson: *Problems of practical Eugenics.* London, 1909. 18—21 p.

dolgozhat elegendő számú egyénnel. Ebben igaza is lehet, de arról sem szabad megfeledkezni, hogy ami így elvész a mennyiségben, megtérül a minőségben.

Egyébként az állami beavatkozásra máris van egy-két példa. Nálunk és még néhány európai államban már régóta törvény szabályozza a közel rokonok egymásközi házasságát. Az északamerikai Unió egy-két államában törvénybe van iktatva, hogy a kórházakból, tébolydákából vagy fegyházakból elbocsájtottakat arra rendelt szakbizottság megvizsgálja és ha valakinél az átörököltető degeneráltság vagy a terhelt bűnözési hajlam kétségtelenül megállapítható, egy igen egyszerű sebészi beavatkozással (vasectomia, mely a nemi ösztön kielégítését legkevésbé sem befolyásolja) a szaporodási képességétől megfosztják.

Én azt hiszem, hogy mérsékelt állami beavatkozás nélkül a cél alig lesz elérhető, mivel a *suprema lex salus rei publicae* elvét aligha lehet kategorikus imperativusz-ként az emberek lelkébe beoltani. Viszont gondolni se szabad az állami beavatkozásra — még kevésbé az állami omnipotenciára — addig, míg a társadalmak életét és jövőjét irányító politikusok és államférfiak a szociológia és biológia területén tökéletes analfabéták.

Azok, akik nem hívei az állami beavatkozásnak, legtöbbet várnak a mai társadalmi etika és morál átalakulásától. Az bizonyos, hogy a ma érvényes háromezer éves korhadt vallás-erkölcs nem szolgálja az eugenetika céljait, de meg amúgy is kezdi jelentőségét veszíteni. S az a morál, mely az emberekben tisztán az egyéni világszemléletük, tudásuk alapján helyette kialakul, erősen individualisztikus: egyéni boldogságot keres s nem törődik a faj érdekeivel. Másfelől kérdés, várhatjuk-e az egyéntől, hogy lemondjon bizonyos előnyökről azon jövendő javára, melynek ő nem lesz részese? Ez az egész kérdés azon fordul meg, hogy lehet-e a gondolkodó embert egy morálnak vagy etikának nevezett ideológia által arra bírni, hogy ne az ösztönszerű hajlamai szerint cselekedjék. A vallás-erkölcs e tekintetben felmondta a szolgálatot. Talán más, a természettudományi szükségyszerűségekre alapított etika képes lesz erre. Ennek azonban előfeltétele az igen magas fokú lelki és szellemi kultúra, mert minél magasabb ez, annál kevésbé függenek az egyén cselekedetei az öröklött hajlamoktól.

Igen nehéz dolog lesz a faji morált megteremteni és elterjeszteni. Nehéz lesz a társadalmi morált a jövőre irányuló altruisztikus alapokra helyezni, mert az egyén a fajjal való kapcsolatát csak kortársaiban, közvetlen elődeiben s még inkább utódaiban érzi. És mikor ennek irányában cselekszik, akkor is önzés vezet. Például, ha ma valaki nem köt olyan házasságot, amelyből nagy valószínűséggel gyenge elméjű vagy nyomorék gyermekek születnének, vagy mégis ilyen házasságot kötve, utódok létrehozásától tartózkodik, ezt bizonyára csak azon — különben jogos — önzésből teszi, hogy neki mint szülőnek ne kelljen gyermekeinek ilyen volta miatt fájdalmat szenvedni.

Schallmayer rajzolta meg eddig legszebben a régi és új etika ellentétét. Szerinte a mai etika nem egyéb, mint az ember termé-

szettől fogva gyenge szociális ösztöneinek erősítője. Ép úgy lehetne megteremteni és erősíteni a fajjavító ösztönöket, hogy a társadalom magáévá tegye az eugenetika törekvéseit s meg legyen benne a fajjavítás céljainak és eszközeinek akarása. A fajjavítás etikájának már az alapelvekben is egész új valaminek kell lennie. Még csak ki se indulhat a régiből. Mindkettő más-más érdekeket szolgál; a jelenlegi etika csak a kortársak, illetve a mindenkori embertársak érdekeit öleli fel s alapja a kölcsönös viszontbiztosítás. Az új etika pedig első sorban a jövő nemzedékre lenne tekintettel.

